

דאורייתא וגר חנוכה דרצנן כיון דאפשר לקדושי צפת אקדומי שמן
לגר חנוכה עדיף עכ"ל ולשון זה כתבו הר"ן (י' ד"ה אמר רבא) ומשמע
דסבירא ליה דקידוש דאורייתא הוא על היין או על הפת ולא נהירא
דקידוש דאורייתא אינו אלא צפה צלה צפת וצלה יין דזכור את יום
השבת לקדשו (שמות כ ט) וזכרון
דנרים קאמר וכ"כ במדרכי צפרק מי
שמתו (נרכות ס"י סא) ובסמ"ג עשין
סימן כ"ט (קטו ע"ג) ולפי זה אפילו
ע"י אין לו לא יין ולא פת לקדש
עליו נר חנוכה קדים דכיון דשניהם
מדברי סופרים מוטב להקדים נר
חנוכה שיש בו זכרון הנס וכ"כ
הרמב"ם (הל' חנוכה פ"ד ה"ג) והא
דכתב רבינו נסימן ר"י דנר חנוכה
קודם ל"ן דהבדלה משום דאפשר
לאבדולי בתפלה ולא קאמר משום
דפרסומי ניסא עדיף כדקאמר הכא
גבי קידוש דאף על פי דהבדלה
דאורייתא כדאיתא במכילתא (יתרו
פ"ח ט) וזכרהו מלפניו ושמרהו
מלאחריו וכמו שכתב הרמב"ם (הל'
שבת פכ"ט ה"א) אין זה אלא להבדיל
צפה כמו שצריך לקדש צפה
מדאורייתא אבל להבדיל על היין אינו
אלא מדברי סופרים לדברי הכל דלא
עדיף מקידוש ויש ליישב דמ"ש רבינו
דאפשר לאבדולי צהזכרה צפה צלה יין
כגון בתפלה ולא דוקא תפלה קאמר
אלא משום דקציעה בתפלה ועל
הכוס נקט תפלה כלומר צלה כוס
ועל דרך זה אפשר לומר דמה שכתבו

תרעה א כתב בעל הלכות

גדולות (הל' חנוכה כה

סוף ע"ד) נר ש"ל שבת וגר ש"ל

חנוכה ידליק ש"ל חנוכה ברישא

ובו. הר"ן צפרק צמה מדליקין (י.

ד"ה ומדאמרינן) כתב שהרמב"ן הקשה

על דברי בעל הלכות גדולות והוא

ז"ל השיב על דברי הרמב"ן והעמיד

דברי בעל הלכות גדולות וכן נראה

מדברי המדרכי שם (ס"י רעג) אבל

הרא"ש כתב שם (ס"י כד) דמשמע

בגמרא שקבלת שבת אינה תלויה

בהדלקת הנר וכתב רבינו ירושם (נ"ט

סוף ח"א) שכן עיקר וכן נראה שהוא

דעת הרב המגיד שכחב בסוף הלכות

חנוכה (פ"ד ה"ג) על דברי בעל

הלכות גדולות וכבר השיב עליו

הרמב"ן והרשב"א (שו"ת ח"א ס"י אף

ע) ז"ל ואמרו שאין הדלקת [נר]

שבת קבלה האוסרת והביאו ראיה לזה

ולא מצאתי בדברי רבינו קבלה אוסרת

בערב שבת עד כאן לשונו ובסימן

רס"ג (כז ד"ה כתב) הארכתי בזה:

ולענין מעשה נראה לי דמדליק

של חנוכה תחלה דאף לדברי

החולקים על בעל הלכות גדולות אם

רצה להדליק של חנוכה תחלה

רשאי (א) וכתוב בתרומת

הדשן סימן ק"צ אף על פי שמדליקין מצוד יום מצרכין עליה משום

דאי אפשר צענין אחר חשיבא הכשר מצוה והביא ראיה לדבר:

תרפ א — ב ב"י שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין

הנרות לפתח בשביל הרוח שלא יכבה הנרות

כשפותח הדלת דגר שאחורי הדלת אסור לפתוח ולצנעו

בנגדו. כל דברי סימן זה נמצאו בסימן רע"ז:

הדשן סימן ק"צ אף על פי שמדליקין מצוד יום מצרכין עליה משום

דאי אפשר צענין אחר חשיבא הכשר מצוה והביא ראיה לדבר:

תרפ א — ב ב"י שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין

הנרות לפתח בשביל הרוח שלא יכבה הנרות

כשפותח הדלת דגר שאחורי הדלת אסור לפתוח ולצנעו

בנגדו. כל דברי סימן זה נמצאו בסימן רע"ז:

הדשן סימן ק"צ אף על פי שמדליקין מצוד יום מצרכין עליה משום

דאי אפשר צענין אחר חשיבא הכשר מצוה והביא ראיה לדבר:

תרפ א — ב ב"י שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין

הנרות לפתח בשביל הרוח שלא יכבה הנרות

כשפותח הדלת דגר שאחורי הדלת אסור לפתוח ולצנעו

בנגדו. כל דברי סימן זה נמצאו בסימן רע"ז:

הדשן סימן ק"צ אף על פי שמדליקין מצוד יום מצרכין עליה משום

דאי אפשר צענין אחר חשיבא הכשר מצוה והביא ראיה לדבר:

תרפ א — ב ב"י שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין

הנרות לפתח בשביל הרוח שלא יכבה הנרות

כשפותח הדלת דגר שאחורי הדלת אסור לפתוח ולצנעו

בנגדו. כל דברי סימן זה נמצאו בסימן רע"ז:

הדשן סימן ק"צ אף על פי שמדליקין מצוד יום מצרכין עליה משום

דאי אפשר צענין אחר חשיבא הכשר מצוה והביא ראיה לדבר:

תרפ א — ב ב"י שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין

הנרות לפתח בשביל הרוח שלא יכבה הנרות

חנוכה. יש לו של שבת ואין ידו משגת לקנות

נר של חנוכה ויין לקידוש היום יקנה נרות ולא

יין (א):

סימן תרעה

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] איזה מדליק תחלה נר חנוכה או נר שבת:

א כתב בעל הלכות גדולות נר של שבת ושל

חנוכה ידליק של חנוכה ברישא דאי מדליק של

שבת ברישא איתסר ליה לאדלוקי של חנוכה

דהא קבליה לשבת. והתוספות א] כתבו שאין

הקבלה תלויה בהדלקה ויכול להדליק של שבת

תחלה ואחר כך של חנוכה כל זמן שלא קיבלו

לשבת:

סימן תרפ

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] חיקון לשלא יכבה בשבת נרות חנוכה בפתיחת הדלת:

[ב] אם מותר לקבוע בערב שבת נרות חנוכה בדלת עצמה:

א ב"י שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין

הנרות לפתח בשביל הרוח שלא יכבה הנרות

כשפותח הדלת דגר שאחורי הדלת אסור לפתוח

ולצנעו בנגדו. כל דברי סימן זה נמצאו בסימן רע"ז:

הדשן סימן ק"צ אף על פי שמדליקין מצוד יום מצרכין עליה משום

דאי אפשר צענין אחר חשיבא הכשר מצוה והביא ראיה לדבר:

תרפ א — ב ב"י שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין

הנרות לפתח בשביל הרוח שלא יכבה הנרות

כשפותח הדלת דגר שאחורי הדלת אסור לפתוח ולצנעו

בנגדו. כל דברי סימן זה נמצאו בסימן רע"ז:

הדשן סימן ק"צ אף על פי שמדליקין מצוד יום מצרכין עליה משום

דאי אפשר צענין אחר חשיבא הכשר מצוה והביא ראיה לדבר:

תרפ א — ב ב"י שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין

הנרות לפתח בשביל הרוח שלא יכבה הנרות

כשפותח הדלת דגר שאחורי הדלת אסור לפתוח ולצנעו

בנגדו. כל דברי סימן זה נמצאו בסימן רע"ז:

הדשן סימן ק"צ אף על פי שמדליקין מצוד יום מצרכין עליה משום

דאי אפשר צענין אחר חשיבא הכשר מצוה והביא ראיה לדבר:

תרפ א — ב ב"י שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין

הנרות לפתח בשביל הרוח שלא יכבה הנרות

כשפותח הדלת דגר שאחורי הדלת אסור לפתוח ולצנעו

בנגדו. כל דברי סימן זה נמצאו בסימן רע"ז:

הדשן סימן ק"צ אף על פי שמדליקין מצוד יום מצרכין עליה משום

דאי אפשר צענין אחר חשיבא הכשר מצוה והביא ראיה לדבר:

תרפ א — ב ב"י שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין

הנרות לפתח בשביל הרוח שלא יכבה הנרות

כשפותח הדלת דגר שאחורי הדלת אסור לפתוח ולצנעו

בנגדו. כל דברי סימן זה נמצאו בסימן רע"ז:

הדשן סימן ק"צ אף על פי שמדליקין מצוד יום מצרכין עליה משום

דאי אפשר צענין אחר חשיבא הכשר מצוה והביא ראיה לדבר:

תרפ א — ב ב"י שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין

הנרות לפתח בשביל הרוח שלא יכבה הנרות

כשפותח הדלת דגר שאחורי הדלת אסור לפתוח ולצנעו

דרכי משה

תרעה (א) והוא הדין דגר חנוכה קודם ל"ן להבדלה וכן הוא לעיל (סוף) סימן רצ"ו:

תרעה (א) ואין דבריו נראים בזה שהרי הרשב"א כתב בתשובה (ח"א סי' אלף ע) וכ"כ בתולדות אדם ותורה נתיב ט' חלק א' (סא ע"ד) דידליק

של שבת תחלה תדיר ושאינו תדיר קודם שמענין דלמאן דאמר דהדלקה לא הוי קבלת שבת דידליק של שבת תחלה

מיהו אנו נוהגים להדליק של חנוכה תחלה וכ"כ במנהגים שלנו (ר"א טירא מנהג חנוכה עמ' קמה):

הגהות והערות

תרעה א] לאו דוקא דנראה עיקר כתוספות פסחים ק"ו ע"א ד"ה וזכרהו דקידוש על היין אינו דבר תורה (עיין מגן אברהם סימן רעא סק"א) אלא רצה

לומר שיש לו עיקר מן התורה (מור קציעה) ועיין בב"ח:

תרעה א] וכן כתב הטור בסימן רסג בשם התוספות ועי"ש בדרישה שכתב על זה יגעת ולא מצאתי כתוספות שלנו ועי"ש בחידושי הגהות מש"כ בזה:

תרפא פרטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

[ב] באיזו שעה מדליקין נר חנוכה בבית הכנסת במוצאי שבת:

א—ב ירושלמי במוצאי שבת אין מבדילין בנר של חנוכה סימן ס' מדליקין נר חנוכה

וכו'. כמו כן נהגו הדשן סימן ס' מדליקין נר חנוכה
נצית הכנסת קודם הדלה כדי לאחר
אפוקי יומא והר"ר דוד אבדורס
(סדר הדלקת נ"ח עמ' רל) כתב שיש
מדליקין אותה אחר שמדליקין על
הכוס ואחר כך יאמר יפתח יי' לך
וגו' (דברים כ"ב יב) (א):

תרפב פרטי רמזי דינים המחודשים
המבוארים בזה הסימן

[א] אם שכח מלהזכיר של חנוכה
בברכת המזון יאמר בהרחמן:

א כל שמונת ימי חנוכה
מוזכיר של חנוכה פירוש על
הנסיים בתפלה ובברכת המזון

ולנעול כנגדו: ב כתב הר"מ מרוטנבורג
כשהייתי בצרפת ראיתי את מורי ה"ר שמואל
שלא היה לו מקום אחורי הדלת להדליק נרות
של חנוכה והיה קובע אותם בדלת עצמה אחורי
הדלת ונתן הוא טעם לדבר דכיון שהדלת בטלה
לגבי בית חשיבא כמחובר לקרקע ולא חשיב
כמטלטל הנר כשפותח ונועל הדלת ואין לומר
כשפותח או נועל מטה השמן או השעורה אל
הפתילה או מרחיקה ממנו ונמצא מכבה או
מבעיר דהא נר שעל הטבלא מנער את הטבלא
והוא נופל ולא חיישינן להא שמטה השמן לפניו
או לאחריו דלא שייך כי האי גוונא מכבה או
מבעיר ואפילו אי שייך דבר שאין מתכוין מותר

ולאו פסיק רישיה הוא ע"כ. ולפי מה שפירש ר"י א' בההיא דנר שאחורי הדלת
אסור לנעול ולפתוח הוא אסור שפירש שהנר תקוע באחורי הדלת ובפתחת
הדלת ובנעילתו מרחיק השמן מן הפתילה או מקרבה אליה. וההיא דנר שעל
הטבלא מעמיד בשאין בו שמן דחשיב ליה פסיק רישיה אם יש בו שמן:

סימן תרפא

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] אין מבדילין במוצאי שבת על נר חנוכה:

א ירושלמי א במוצאי שבת אין מבדילין בנר של חנוכה שאין נהגין לאורו
ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו:

סימן תרפב

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] הזכרת על הנסים בתפלה ובברכת המזון: ואם לא אמרו: [ב] צריך להזכיר של חנוכה גם במוסף:
[ג] אם אומרים בעל הנסים כשם שעשית וכו':

א כל שמונת ימי חנוכה מוזכר של חנוכה פירוש על הנסים בתפלה ובברכת

נעול פתח הבית הסמוך לתנ"ך או איפכא דאם שניהם פתוחים איכא
פסיק רישיה וכן אם הנרות קבועים בכותל שאחורי הדלת אסור נמי
אף לדין דנפתחתו תהא הדלת נוקשת על הנרות וכתבנו כמו שפירש
ר"ח וכלעיל ציימן רע"ו ואין צריך לומר אם הנרות קבועים בדלת
עצמו דאסור לפתוח ולנעול לפירוש
ר"י דאף לדין אסור אלא דאם
הנרות הם כנגד פתיחת הדלת וקרוצ
לדלת כמו שהוא לפירוש רש"י לשם
איכא לחלק לדין לא הוי פסיק
רישיה דפ"י ועיין צמ"ש ציימן
רע"ו: וכו"ש ונתן הוא טעם
לדבר וכו'. פירוש הר"מ נתן טעם
לפסק של ה"ר שמואל רצו עיין
בהגהות מיימוניות פרק ה' דהלכות
שבת (אות 5):

ב וכו"ש ולפי מה שפירש ר"י
וכו'. ומיהו צמ"ג דין המכבה
(לאוין סה טו ע"ג) פסק כר"י ואף
על פי כן כתב דאין איסור אלא
נפוחת ונועל כדרכו אבל נחת נחת
וזהר נעשה שפותח ונעשה שהוא נועל
מותר וכו"כ הרמב"ם (הל' שבת פ"ה
ה"י) עכ"ל וכו"כ במדרכי פרק כל
כתבי (ס"ח) זה היה טעמו של ה"ר
שמואל שפעה מעשה להמיר דס"ל
דכיון דפותחו נחת וזהר לאו פסיק
רישיה הוא אלא דבר שאין מתכוין
ושרי אבל רבינו שהשיג על ה"ר
שמואל ממה שפירש ר"י לא סבירא
ליה לחלק בין פותח כדרכו לפתוחו
נחת שהרי לעיל פסק נחת דאסור
אף כשהנר קבוע בכותל שאחורי
הדלת ולא המירו נפוחתו נחת כל
שכן כשקבוע בדלת עצמו ותו דהא
קיימא לן (שבת קכ: וטו"ש ע"י רע"ו
ס"ג) דנמדורה אסור לפתוח הדלת
כנגדה אפילו ברות מנחה [משום]
גזירה [אטו אינה מנחה] והוא הדין

דיש לגזור לפתוח נחת אטו פותח כדרכו. ולענין הלכה יראה דהעיקר בהרמב"ם (ס"ג) דראייתו ברורה מדנקט תלמודא (שבת קכ:) פותח
ונועל כדרכו ועלה קאמר לייט עלה רצ וכו' משמע דוקא עלה דההיא דפותח כדרכו לייט עלה אבל נפוחתו נחת לא והאחרונים מרדכי
וסמ"ג וסמ"ק (ס"י רפ"ב עמ' רנ"ה) ואגודה (שבת ס"י קמ"ה) הביאו דבריו לפסק הלכה מיהו נראה דוקא כשקבוע הנרות בכותל אחורי הדלת
מותר לפתוח נחת אבל בדלת עצמה יש להחמיר וצירושלמי (שבת פ"ג ה"ו) מקללין למאן דעביד כן יכרת יי' לאיש אשר יעשה [וגו']
(מלאכי ג' יב) ואף על גב דאיכא לפרש דהך קללה אינה אלא למי שפותח כדרכו ותדע דהא הרמב"ם דאוסר אף לנעול בעל כרחך
מפרש דהנרות קבועים בדלת עצמו כפירוש ר"י ואפילו הכי המיר נפוחתו ונועל נחת וכו"ש לעיל ציימן רע"ו ולא חייש להך קללה
משום דאינה אלא נפוחת כדרכו נראה דאף על פי דדינא הכי מכל מקום יש להחמיר וכו"כ בהגהות מיימוניות (שם אות 5) דמכא הדין
דירושלמי ז' צריך לזהר שלא להניח נר חנוכה על הדלת מהאי טעמא ע"ש:

תרפא א ירושלמי במוצאי שבת אין מבדילין בנר של חנוכה וכו'. נראה דדוקא כשצריך מחלה על הדלקת נר חנוכה אין
להבדיל עליהן אחר כך אבל יכול לצדק מחלה על הנר להדלה ולכבותה ולחזור ולהדליקה למנוח נר חנוכה ועדיף טפי למיעבד
הכי דכיון דעביד זה מנחה אחריתא אלא דכיון דקיימא לן (שבת קיח: וטו"ש ע"י ר"ג ס"א) דלאחורי אפוקי יומא
עדיף טפי נוהגים להדליק נר חנוכה מחלה ושז' אי אפשר להבדיל עליו אפילו לאחר שדלק כשיעור דקציעין להלכתא לעיל (ס"י תרע"ב ס"ב
ד"ה ולענין הלכה) דאסור להשתמש לאורה אף לאחר שדלק כשיעור:

תרפב א כל שמונת ימי חנוכה וכו' ואם לא אמרו אין מחזירין אותו. כן כתבו כל הפוסקים וזלמי במדרכי פרק כמה מדליקין
דרבי משה

תרפא (א) ומהרי"ל (הל' חנוכה עמ' תו אות ז) ואגור (ס"י אלף ט) וכל בו (ס"י מד ג ע"ד) כתבו כדברי תרומת הדשן וכן הוא בדפוסים הקדמונים, ובבאר
קודם הבדלה:
הגהות והערות

תרפ א במדרכי הנדפס עם דפוס ב"י ובכתה"י איתא "רש"י" אבל באמת הוא שיטת ר"י וכמו שהוא לפנינו בנדפס וכן הוא בדפוסים הקדמונים, ובבאר
הגולה מציינ בשו"ע על שיטה זו "רש"י" וצ"ל "ר"י":

תרפא א האי דינא שמביא הטור בשם הירושלמי מובא בראשונים אור זרוע ח"ב סימן שכת, רוקח סימן שנו בכמה שינויים, פסקי רקאנטי סימן רלו.

(ס' רעט) כחז וזה לשונו ימים שאין בהם קרבן מוסף מכאן פסק בסמ"ג (עשין כו קט ע"ד) דאם שבת ולא אמר על הנסים בחנוכה ובפורים אין מחזירין אותו וכו' עד הדא דמימא צראש חדש אבל לא בשבת ויום טוב וחנוכה ופורים שאי אפשר בלא אכילה חוזר ומוכיר וגראה לראצ"ה אף על גב דמסיק הכא דהזכרת חנוכה רשות היא בצרכה המזון מיהו כיון דנהוג כולי עלמא להזכיר וגם צריך על מנת להזכיר שזייה עליו כחובה וחוזר

וראיה מדפסק בעל הלכות גדולות (הל' גרנות ד ע"ד) דאפילו למאן דאמר תפלה ערצית רשות (גרנות כו:) וכו' עכ"ל ומלצד שכתב היפך משמעות התלמוד וכל הפוסקים שאין מחזירין והוא ז"ל פוסק דחזר ומוזכר עוד דבריו הם סותרים דבתפלה אמר דאין מחזירין ובסוף אמר דמחזירין וכבר ראיתי מהרצ"ה גדולים שהוגה בספריהם והעבירו קולמוס על ובתוכה ופורים שכתב בסוף דבריו ומהרש"ל גם הוא הגיה וסילק דדוקא בסעודת פורים חייב להחזיר ואין כל זה מתיישב לעניות דעתי אלא נראה דדוקא בתפלה קאמר תפלה דאין מחזירין ובתוספתא (גרנות פ"ג ה"ד) ובירושמי (גרנות פ"ו ה"ד) דמיייתי ראייה מינייהו ומי בתפלה קאמרי אבל ברכת המזון שאי אפשר בלא פת כיון שנקרא יום טוב כדאיחא במגילת תענית דתוכה ופורים לא בטלו עיקרן (ע"י טור סי' תרפו) וביום טוב אי אפשר בלא פת כמו שהוכיח הרא"ש בפרק שלשה שאכלו (גרנות סי' נג) הילכך צריך לחזור ולפי שקשה על זה הא דמסיק תלמודא (שבת כד.) אברכת המזון דתוכה אמר רב הונא אינו מוזכר ואם בא להזכיר מוזכר בהודאה דאלמא רשות הוא לזה כתב ראב"ה דאף על גב דרשות הוא וכו' עד שו"ה עליו כחוצה וחזר וכו': **אך** קשה לפי זה דתפלה דבריו דאין מחזירין בתפלה קאמר אמאי כתב המרדכי מכלא פסק בסמ"ג וכו'?

חזק דבסמ"ג לא הציא ראייה מחוספתא זו לענין חפלה אלא לענין
(עשין מו קט ע"ד) וגם הרי"ף (יא.) והרא"ש (פי טו) לא הציאו רא-
יהדיא בחוספתא זו דאין מחזירין בחנוכה ופורים ואם כן מאי חידוש
מיהו כבר נודע דהרבה לשונות מגומגמים נמצא בספר זה בזהר ה
אין לדקדק אחר הלשון כל כך ופירוש דבריו כדאמרו חז"ל שכתב
לא בחוספתא ולא בירושלמי ובה לחלק בין ראש חדש ובין שבת ויום
טעם על זה דאף על גב וכו'. ולפי זה הא דכתב בית יוסף ז"ל וס
איתו ונראה מדבריו שם שיש חולקין בדבר וכל דבריו על שיטת רב
ומנחה נמי אין מחזירין עכ"ל אינו נכון דאינו ענין לשיטת רב"ז
ולא שייך לומר הכא שוייה עליה חובה דודאי כל אדם צעמדו לה
אלא דוקא בצרכת המזון דאסיקנא בתלמודא דרשות הוא ואפילו לכת
על דעת להזכיר שוייה עליו חובה אבל רבי שמואל בן רבי ברוך ב
חנוכה בשבת במוספין דכיון דמשום שבת נריך לחזור הוא הדין לחזור
במידי ולפי טעם זה הוא הדין ערביט שחרית ומנחה בשבת שצננות
אין שבת אין מוסף כלל בחנוכה אפילו הכי חייב לחזור ומכל שכן
של חנוכה נמי נריך לחזור כמו בשבת וראש חדש לנבי צרכת המזון
בארבע חפלות וכל החפלות שוות נדון זה חנוכה כמו שבת זו הי
דעת בית יוסף ואין ספק דחקפה עליו משנתו צעיון זה. ולע
ותו דלמנהגינו דלא קיימא לן כמהר"ם בסעודת חנוכה דרשות היא
מזה היא ולא סגי בלא פת אם כן דינו לענין חזרה בצרכת המזון
גאונים דלא כרבי

ב ורבינו תם היה חוזר וכו'. ונראה דלשון חוזר ואינו חוזר
נעומד בחפלה ולא עקר רגליו אין זה נקרא חזרה אם נזכר ש

דרכי משה

תרפ"ב (א) כתב אבודרדם (עמ' רא) ואין לומר כשעמדה עליהם אלא כשעמדה מלכות הרשעה וכו' דהא אחר כך אומר על עמך ישראל וגם אין לומר להשכיחם מתורתך אלא תורתך בלא מ' וכן כתבו רבינו סעדיה (סדר רס"ג עמ' נה) ומהר"ם:

הגהות והערות

אבודרהם סימן ועיין דעת תורה סימן רצח שכתב ולא מצאתי דבר זה בירושלמי ועיין גם בתורתן של ראשונים על ירושלמי [דפוס וילנא] ברכות פרק אלו דברים שאין רמז לזה בירושלמי שלפנינו:

תרפב [א] "שון זה שכתב הודית יוסף הוא לשון רש"י שם ד"ה מה תפלה בברכת הודיה דהא כולה מילתא דחובת עיקרה "להודיא נתקנה" וכצ"ל בב"י וכן הגיה במרו ומציעה: [ב] **בתוספתא** שלפנינו הגירסא מעין המאורע "בהודאה":

ר"ד: וּמ"ש וּמב"ל מקום אם נזכר באותה ברכה ב"ל זמן שלא הזכיר השם אפילו בין אתה לשם חזור. פשוט הוא: כתב הכל זו (סי' כה כג ע"ד) שאם שכח מלאמרו נזכרת המזון ונזכר קודם שסיים כשיגיע להרחמן יאמר הרחמן יעשה נסים ונפלאות כשם שעשה לאבותינו בימים ההם יבזמן הזה דימי מתתיה ג' וכן יעשה בפורים:

ב ובמוסף ש"ל שבת וראש חדש שבחנוכה צריך להזכיר גם ש"ל חנוכה אף על פי שאין מוסף בחנוכה. כך היא מסקנה דגמרא בפרק כמה מדליקין שם וכמוז שם בהגהות המרדכי (סי' חנו) נראה שאם לא הזכיר של חנוכה נמוספין מחזירין אותו ונראה מדבריו שם שיש חולקין בדבר וכל דבריו על שיטת ראש"ה... שכתבתי לעיל בסמוך דאילו לדין מאי איריא מוספין אפילו ערבים שחרית ומנחה נמי אין מחזירין. והרשב"א ד' כתב שאלת מי שלא הזכיר בתפלה בשבת של חנוכה מחזירין אותו אף על פי שאין בחנוכה קרבן מוסף מי אמרינן דהוי כראש חדש שחל להיות בשבת שאם טעה בנצרת המזון חוזר משום דבשבת על כרחך אכיל ואף על גב דבראש חדש דעלמא אינו חוזר והכא [נמי] לא שנה או דילמא אינו חוזר. תשובה אינו חוזר ואינו דומה להיא דראש חדש שאני שחזר אפילו בחול בתפלה לפי שיש לו מזל המאורע בעצמו קרבן מוסף אלא לא חייבוהו לחזור אלא בטעה במקומות המחוויים בתפלה אבל לא בנצרת המזון דאינו מחוייב לאכול וכיון שכן בשבת דעל כרחך אכיל חזרה אכילתו מחוייבת לו והילכך בשבת חוזר בתפלה ה' שזה חזר חזרה עליו אבל בחנוכה דאפילו בתפלה המחוייבת אינו חוזר אף באכילה המחוייבת אינו חוזר ע"כ:

ג יש שאין אומרים בשם שעשית וכו'. זה לשון המוספות בפרק קמא דמגילה (ד' ד"ה פסק) יש שאין אומרים כשם לפי שאמרו חכמים (נרכות לד.) לעולם לא ישאל אדם לרצונו לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות ושטות הוא שהרי האי טעמא לא הוי אלא למתפלל בלשון יחיד אבל בשלש הציבור שרי אבל נראה שאין לאמרו מטעם אחר משום דאמרו חכמים (פסחים ק"ז:) דכל דבר דהוי להבא תיקנו בלשון ודבר דהודאה הוי לשעבר. ובאחרות חיים (הל' טע"ג אות כג) כתוב אמנם כך היא הטקסא ברוב התפלות וכן נוסחת הרמב"ם (סדר תפילות השנה) וכן כתוב במסכת סופרים (פ"ח ה"ח) הילכך דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד (ב):

תרפג פרטי רמזי דינים המחזירים בזה הסימן
[א] טעם למה גומרין ההלל בכל יום:

א ב"ל שמונת ימי חנוכה גומרין את ההלל. בפרק ז' דערבין (י'): מימרא דרבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוידק וכמוז בשבלי הלקט (סי' קעד) שהטעם משום דחלוק בנרותיו כל יום חלוק משלפניו הרי הוא כמוז שחלוק בקרנותיו ועוד טעם אחר לפי שהנח נמחדש בכל יום ועוד שהרי קוראים בנשיאים ובכל יום נשיא שלו חלוק משל חבירו אס כן כל נשיא צריך לגמור ההלל על קרנותיו ואין ראוי לחדש קריאה בלא קריאת ההלל:

דרכי משה

(ב) כתב מהרי"ל (הל' חנוכה ע"ב חו אות ז) ומנהגים (ר"א טירנא הל' חנוכה ע"ב קמא) אין אומרים תחנון ולא צו"צ ולא למנצח ואל ארץ אפים כל ימי חנוכה ואף במנחה בערב חנוכה אין אומרים תחנון:

הגהות והערות

[ג] כן הוא בדפוס בית יוסף וכן הוא בסוף סימן קפו בבית יוסף דין זה ג"כ בשם הכל בו ועיי' שם בהגהות והערות אות יא, ועיי' בני יששכר מאמרי חרשי כסלו טבת מאמר ד הלל והודאה אות י וזה לשונו "בימי מתתיהו" ראיתי בנוסחאות הספרדיים "מתתיהו" וכונתם מחמת שכן נזכר השם הזה בדברי הימים (א, ט לא, טז ה): [ד] עיין מור

תרפד א וקורין בפרשת נשא בנשיאים. נפרק בני העיר כתב רש"י (ל: נמשנה) בחנוכה בנשיאים דהוי נמי חנוכה המונח ורצונו כתב הא דמפרש בפסיקתא כדי ליתן טעם להחלפת ויהי ציוס כלות משה שזהו לפי שציוס כ"ה לכסליו נשלם מלאכת המשכן על כן מתחילין זו:

ב וימ"ש וכן הסדר וכו'. אבל מנהגינו עכשיו נקדר אחר כמפורש בדברי האחרונים ונהרא נהרא ופשיטה והרש"א נמשנה סימן תע"א כתב על זה ע"ש:

סימן תרפד

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

(א—ג) סדר קריאת התורה בימי חנוכה בחול ובשבת ובראש חדש ובשבת ראש חדש להיות בשבת:

א וקורין בפרשת נשא בנשיאים ג' בכל יום ומפרש בפסיקתא (רבתי ו) א משום שנשלם מלאכת המשכן בכ"ה בכסליו ומתחילין בויהי ביום כלות משה (במדבר ז א) ויש מקומות שמתחילין בברכת כהנים (שם ו כב) ומנהג יפה הוא לפי שנעשה הנס על ידי כהנים. וכן הסדר ביום הראשון מתחיל ביום כלות משה וקורא אותו עם כהן ולוי (א) וישראל קורא ביום הראשון (שם ז יב). ביום השני קורא כהן ביום השני (שם יח) עד פר אחד בן בקר (שם כא) ולוי עד ביום השלישי (שם כד) וישראל חוזר וקורא (ב) ביום השני. וכן בכל יום. ביום השמיני מתחילין ביום השמיני (שם נד) וגומרין כל הסדר. ויש מקומות שקורין עד פרשה ראשונה של בהעלותך (שם ח א—ד) כדי להשלים של חנוכה בסדר הנרות ומנהג יפה הוא: **ב** ושבת שבחנוכה מוציאין שני ספרים באחד קורא עניינו של יום ובשני של חנוכה ומפטיר בנרות דזכריה (כ יד) רני ושמחי (ג). ואם חלו בו שתי שבתות מפטירין בשנייה במלכים (א ז מ) בנרות של שלמה: **ג** ואם חל ראש חדש טבת בשבת מוציאין שלשה ספרים וקורין [בא'] ששה בעניינו של יום ובשניה קורא אחד של ראש חדש ומתחיל וביום השבת ובשלישית קורא מפטיר בשל חנוכה ומפטיר בנרות דזכריה. ואם חל ראש חדש בחול מוציאין שני ספרים וקורין בראשון שלשה בענין ראש חדש ובשניה קורא אחד בענין חנוכה:

תרפד פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן
(ג) ראש חדש של חנוכה שקראו ארבעה בפרשת החדש:
א וקורין בפרשת נשא בנשיאים. משנה נפרק בני העיר (מגילה ל:): בחנוכה בנשיאים:

ב ומפטיר בנרות דזכריה רני ושמחי ואם חלו בו שתי שבתות מפטירין בשנייה במלכים בנרות של שלמה. פשוט נפרק בני העיר (לג). וכתב הר"ן (יא). ד"ה גמ' אף על גב דנרות דשלמה קדימי אפילו הכי עדיפי לן דזכריה משום דננואות עמיד נינהו:

ג ואם חל ראש חדש טבת בשבת מוציאין שלשה ספרים. נפרק בני העיר (כט:): ומפטיר בנרות דזכריה. נפרק צמה מדליקין אהא דעני רבא (נג:): נר חנוכה וקידוש היום איזה מהם עדיף קידוש היום עדיף דמדיר או דילמא נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא כתב הר"ש (פי י—ג) משמע אי לאו משום פרסומי ניסא מדיר קודם אפילו לדחות את שאינו מדיר ויש לדקדק מזה כשחל ראש חדש טבת נשבת שמפטירין הפטרה של ראש חדש ולא ננרות דזכריה דמדיר קודם דלא שייך פרסומי ניסא בהפטרה דהא קורין נחמיה דראש חדש קודם ואחר כך דחנוכה ואי שייך

פרסומי ניסא בקריאה אפילו לדחות פרסומי ניסא עדיף כל שכן להקדים וליתא להך סגרא (דהך סגרא) [דודאין] היכא דאי אפשר לקיים שניהם פרסומי ניסא עדיף אבל להקדים מדיר עדיף דאיכא לפרסומי ניסא באחרונה כמו בחמלה הילכך קריאת התורה דאפשר לקיים שניהם מדיר קודם אבל בהפטרה שאין מפטירין אלא אחת פרסומי ניסא עדיף. ועוד דכיון דקורא בשל חנוכה באחרונה יש להפטיר צמאי דסליק ליה ועוד דנקריאת התורה אין כל כך פרסום אבל ננרות דזכריה איכא פרסום הילכך מפטירין ננרות דזכריה עכ"ל וכן כתבו שם המוספות (שם ד"ה הדך) והמרדכי (שם פי רעד) דמפטירין ננרות דזכריה ולא בהשמים כסאי (ישעי' סו ה): **ואם חל ראש חדש בחול מוציאין שני ספרים וקורין שלשה בראשון בענין ראש חדש ובשניה קורא אחד בענין חנוכה.** מקנה דגמרא נפרק בני העיר (שס:): **כתב הרוקח** (פ"ט רט) פעם אחת שכתב וקרא ארבעה בפרשת החדש שאל חנוכה וא"ר אס לא היה הספר מורה מנחון לא היינו צריכים לקרות חמישי בשל חנוכה דהא אמרין (שס) אין משגיחין בחנוכה ופורים כל עיקר כלומר אס לא יקרא כל עיקר אין לחוש אחר כי קרא בחמשה אסור לקרוא פעם שנית אלא כהן בלבד קורא במקום לוי עכ"ל: וזה לשון שגלי הלקט (פי קז) מלאכי בשם רבינו שלמה מעשה נא לפני ר' ששכה החזן וקרא ארבעה אנשים בפרשת ראש חדש שאל חנוכה כמו שרגילין לקרות בשאר ראשי חדשים ואומר רבי אס לא היה מוילא ספר תורה לא היה צריך לקרות יותר דהא אמרין אין משגיחין בחנוכה וראש חדש כל עיקר אבל עכשיו שהוילא שמי תורות משום פגמו של ספר תורה שני צריך לקרות חמישי בשל חנוכה ואין לומר שרצוני עמזו יקרא בשל חנוכה קודם שיחמסו בספר תורה הראשון בפרשת ראש חדש דה"ל מדלג ואין מדלגין בחנוכה בשני עניינים (שם כה). אלא מאחר שהרצוני החמיל לקרות בשל ראש חדש יחמסו ויצרך ויצא חמישי אחריו ויקרא בספר תורה השני בשל חנוכה ומוטב שיטעל הא דאמרין (שם נה). צ"ח ארבעה אין פוחתין מהם ואין מוסיפין עליהם ולא יפגם ספר תורה עכ"ל. וזה לשון המוספות נפרק הקורא עומד (כה ד"ה מה) אס הוא יום טוב וקרא כל המנין שהוא צריך ושכת לקרות בחצות היום יחזור ספר תורה ויקרא אחר בחצות היום ואחרון שקרא קודם היו כמאן דליתיה אבל נשבת של חנוכה או בראש חדש של חנוכה אין צריך כדאיתא בילמדנו דחנוכה ד' דהלכתא אין משגיחין בחנוכה כל עיקר עכ"ל:

דרכי משה

תרפד (א) ובמנהגים בן הכהן קורא עד לפני המשכן (שם ג) לוי עד לחנוכה המזבח (שם יא) ישראל קורא קרבנו של נחשון שלם: (ב) בהגהות מיימוניות פרק י"ג (הל' חפלה אות ה) לא כתב כן אלא כתב דישאל קורא נשיא של יום השלישי וכן כל יום ויום הישראל קורא של יום המחרת וכ"ה במנהגים שלנו (שם) וכן נוהגין. וכתבו עוד מנהגים (שם עמ' קמז) ביום השמיני כהן ולוי קורין בקרבנו של גמליאל וישראל גומר כל הסדר עד כן עשה את המנוחה: (ג) במנהגים (שם)

הגהות והערות

תרפד [א] עיין גם בילקוט שמעוני מלכים א ו סוף רמז קפד: [ב] עיין בשו"ע בהג"ח סעיף א וזה לשונו יש אומרים שהכהן קורא כל אותו הפרשה עד ביום הראשון והלוי והישראל קורין ביום הראשון (מנהגים). והעיר בהגהות הרש"ש על שו"ע א"ח שברדכי משה הביא בשם "מנהגים" שהכהן קורא עד לפני המשכן, אבל זה טעות סופר וצריך לומר "הגהות מנהגים" (אות לא) כי במנהגים (ר"א טירנא עמ' קמז) איתא כמו שכתב בשו"ע, ומהר"ל כתב בהגהות מנהגים, עיי"ש: [ג] תיבות המוסגר בסוגריים ליתא

